

L. Simon László

A KULTÚRA MINT ERKÖLCS¹

„Minden nemzet a maga sajátos kultúrájában jut öntudatra: itt a legmélyebb összefüggés kultúrpolitika és nemzeti élet között. A kultúrpolitika a nemzeti öntudat formálója, de egyben ennek szolgálója.

Amikor a vagyonosodás mellett a nemzeti fejlődés másik, de egyenlő súlyú és tartóerejű sarokkövéül a kultúrát állítottuk oda, kultúrán elsősorban *erkölcsöt* értettünk. Vaskos balhit az, amely a kultúrában csak az értelem kicsiszolását, az intelligencia fejlesztését látja. Csakis az erkölcs önérték, az ész csupán eszköztérték: a jóra éppúgy felhasználható, mint a gonoszra. Az igazi műveltség a kicsiszolt értelmén kívül, mely a célok és a hozzámért eszközök összefüggését átlátja, elsősorban az önző eszközöket visszafojtani s magán uralkodni tudó kedély s a szívós, a kötelességét tántoríthatatlanul teljesítő, magát a közösség érdekeinek alárendelni képes akarat. A műveltség mindenekfölött az ember erkölcsi szubsztanciája, a kultúrfölény elsősorban erkölcsi fölény, s a kultúra elsősorban mint erkölcs, mint jellem, a nemzeti megújulás alapja. Erkölcs nélkül a vagyonosodás luxussá és társadalmi igazságtalansággá ferdül, a kultúra pedig csak ernyeszt és elpuhít. Ha Mohács népe újjá akar születni, először erkölcsi lényében kell megújhódnia.”

Kornis Gyula *Nemzeti megújulás* című tanulmányában olvashatók a fenti, mélyen aktuális gondolatok. Kornis írása 1930-ban, a Franklin Társulat által gondozott *Kultúra és nemzet* című kötetében jelent meg, amelynek a nálam levő rongyos példányában a Fővárosi Könyvtárnak az előzőkre beragasztott, a kölcsönzési határidők bepecsételésére használt kis íve tanúskodik arról, hogy valamikor szívesen forgatták a könyvet. Egészen 1947 decemberéig sorjáznak a dátumok, s láthatólag azután nem kölcsönözték ki sem ezt, sem

¹ Elhangzott: Kornis Gyula *székesfehérvári szobrának felatásán, 2014. augusztus 22.*

Kornis egyéb, hasonló értéket képviselő – a bibliotékákban két és fél évtizede újra a kölcsönözhető állományban rejtőzködő – munkáit.

Szinte felfoghatatlan, hogyan lehetett elhallgatással, mellőzéssel, tiltással kirekeszteni a magyar szellemi és politikai életből azt a Kornis Gyulát (1885–1958), aki filozófusként, egyetemi tanárként, a piarista rend tagjaként, Klebelsberg Kuno államtitkáráként, a Magyar Tudományos Akadémia és a Petőfi Társaság, valamint az Országgyűlés képviselőházának elnökeként is maradandót alkotott. Hihetetlen, hogy halálakor csupán hatan állták körül a koporsóját, s hogy a szocializmus időszakában mindössze egy valamirevaló publikáció jelent meg nevelésfilozófiájának sajátosságairól. Döbbenetes, hogy egy ilyen jeles személyiséget megfoszthattak akadémiai tagságától, s csak 1989-ben rehabilitálta őt a Magyar Tudományos Akadémia. Kornis sosem adta fel a reményt, a diktatúra idején is bizakodott helyzete jobbra fordulásában. 1956. július 16-án Hajdúszoboszlón kelt levelében még azt írta Nagy Miklós házfőnöknek: öt esztendeje volt annak, „hogy egyik napról a másikra mindenből kifosztva, a kietlen Alföld egy elmaradt községébe, méltatlan körülmények közt, egyik napról a másikra, kizártak otthonomból. S itt vagyok most is ezen a tájon világműveltséggel, sok nyelvtudással és kellő írói készséggel: de egy sort sem közölhetek, amiből normális viszonyok közt szépen meg tudnék élni...” 1957. január 10-én szintén Nagy Miklósnak címzett levelében már valamivel optimistább: „Újság semmi. Életem a régi vágányokon tengődik. Nyugdíjat még nem kapok, villámot most is más bitorolja. De úgy látszik, talán már virrad. Rehabilitáció folyik mind az Akadémián, mind az egyetemen. Ebbe nevemet is bevonták. Egyelőre még semmi eredmény...”

Pedig a kommunista diktatúrában ilyen módon kirekesztett és megalázott Kornis Gyula nélkül nincs Trianon utáni felemelkedés, nélküle értelmezhetetlen lenne mindaz, amit ma klebelsbergi kultúrpolitikának nevezünk. A kiváló irodalomtudós, Thienemann Tivadar (1890–1985) írja visszaemlékezéseiben, hogy a „Horthy érának az a kora, mikor Bethlen István volt miniszterelnök, Klebelsberg Kuno kultuszminiszter, Kornis Gyula kultuszállamtitkár, Csonka-Magyarországnak páratlan kulturális aranykora volt. [...] Elfogulatlan gondolkodónak el kell ismernie, hogy Kádár kommunista kormánya rendkívül sokat tett az elmaradt magyar vidék fejlesztéséért, népiskolák, népkönyvtárak, főiskolák, egyetemek, szakiskolák gomba módra szaporodtak és az általában illiterátus vidéki kultúra szintje emelkedett. Ez így igaz. De azt is el kell ismerni, hogy ennek a nagyszerű fejlődésnek alapjait Klebelsberg rakta le. Nem volt magyar kultúrpolitikus, aki ilyen szenvedélyesen harcolt népiskolákért, vidéki egyetemekért. [...] Klebelsberg utódai a miniszteri pozícióban [...], Hóman kivételével, liliputi törpék Klebelsberg-Kornis óriásokhoz képest. Hóman Bálint

testvéri jó barátom, mint a Gömbös-kormány tagja, már a nívó süllyedését jelentette.” A Kornis szellemi rehabilitációját, a széles szakmai közönséggel való megismertetését, újrafelfedezését megkezdő Ujváry Gábor *A harmincharmadik nemzedék – Politika, kultúra és történettudomány* című, 2010-ben megjelent kötetében Thienemann egy másik írását is idézi, rámutatva Kornis szellemi kiválóságára és politikusi felkészültségére: „Mikor Hóman a parlamentben bemutatta a kultuszminisztérium költségvetését, mint máskor is, Kéthly Anna szociáldemokrata képviselő szólalt fel és keményen bírálta. Hóman erre el volt készülve. De ezúttal a kormánypártból Kornis képviselő interpellált. Ízekre szedte szét a költségvetést. Mindenki érezte, hogy most olyan valaki beszélt, aki a miniszternél jobban ért a vallástárca ügyeihez. Hóman kellemetlen politikai helyzetbe került, vereséget érzett. Engem hivatott és szólt: » Te tudsz beszélni Kornissal. Mondd neki, hagyja abba ezt a cirkuszt.« Szóltam Kornisnak – sikerrel. Másnap a lapok első oldalán egy fényképet hoztak, Hóman és Kornis együtt ülnek a Parlament folyosóján egy kis oldalpamlagon és diskurálnak.”

*

Ha valaki végignézi a húszas évek képes magazinjait vagy Ujváry Gábor és Vertel Beatrix Klebelsberg munkásságát összefoglaló, 2014-ben megjelent, *Kultúra nélkül nincs Magyarország* című képes albumát, alig találkozik olyan felvétellel, amelyen feltűnne Kornis Gyula. A szó szoros és átvitt értelmében is mindig a háttérben áll: ő az, aki lefekteti a Trianon utáni megmaradás és felemelkedés politikájának elméleti alapjait. S mindeközben tudja, hogy a politika valójában a gyakorlati cselekvés terepe. „A vérbeli politikus az elméletben is mindig hajlott az államtudományi instrumentalizmusra: az igazság csak eszköz a politikai cél érdekében, de minden alkalmas sikeres eszköz egyszersmind politikai igazságszámba megy. A gyakorlati politikus minden időben, különösen nemzetének kétségbeejtő helyzetében, pragmatista volt” – írja. Azonosul Klebelsberg azon gondolatával, hogy „a gyakorlati politikus, aki az élet nagy valóságai elé van állítva, aki folyvást megújuló helyzetekben és veszedelmek között kénytelen egy nemzetet vezetni és érdekeit istápolni, a spekulatív államtan dogmái után indulni sosem fog. Részben az események vaskényszere, részben az intuíció, részben a történeti példák vezetik cselekvéseiben.” Ahogyan Kornis fogalmaz: „cselekvés, tevékenység, munka, alkotás, teremtő lendület – ezek az életfejlődés egyedüli pozitív indítékai, az egyéni és nemzeti evolúció mozgatóerői. Mindazt ápolni kell, ami a nemzet lelki készletéből ezek szolgálatában áll; s mindazt ki kell irtani, ami ezek kibontakozását gátolja.”

Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy a konzervatív politikának ne kellene erős értékrendi alapokon állnia, s hogy ne kellene hűnek lenni az elveinkhez. Ugyanakkor a gyakorlati politikában Klebelsberg és Kornis is elítélte az öncélú doktrinerséget. A kultuszminiszter sohasem tudta „bámulni az olyan elvhűséget, amely a nemzetnek kárt okoz és amely bajba sodorja”, Kornis szerint pedig „csak az a cselekvés igazolható, amely a nemzet érdekében sikerre vezet”. Ez a pragmatizmus természetesen nem jelentheti az erkölctől való elszakadást, de igaza van Kornisnak abban is, hogy a „köztudat a politikában »elveken«, »igazságokon« nem a felfüggeszthetetlen, örökérvényű erkölcsi normákat érti, hanem a társadalmi-állami élet tapasztalataiból leszűrt cselekvési maximákat, az állami élet, a közösség érdekeit szolgáló célszerű gyakorlati szabályokat, melyek az állam történeti helyzete, a nemzeti társadalom szerkezetének megváltozása és fejlődése nyomán természetesen más és más formát öltenek s így dogmákká nem merevedhetnek.” A Kornis utáni évtizedek megmutatták, milyen igaz azon tételmondata, amely szerint a politikai dogmatizmus nem elvhűség, nem etika kérdése, hanem a józan logika hiánya.

Megismétlem: mindez természetesen nem jelenti azt, hogy a – konzervatív – politikának ne kellene erős értékrendi alapokon állnia. Kornis 1921-ben papírra vetett *Kultúrpolitikánk irányelvei* című írásában teszi világossá az állammal szembeni elvárásokat. Ugyan már több esszémben idéztem ezt a szöveghelyet, újabb citálása mégis indokolt Kornis szobrának felállításakor, hiszen jelenlegi konzervatív kormányunk erős államról vallott nézetének összhangban kell lennie a klebelsbergi politika Kornis által megfogalmazott alaptételével: „Az állam fogalma három mozzanatból áll. Először is a hatalom az állam végső alapja és eszköze. Másodsor a jog az a norma, mely a hatalom alkalmazását szabályozza. Harmadszor a kultúra az a cél, amelyet végső elemzésben a hatalomnak a jogtól szabályozott alkalmazása szolgálni köteles. Az utóbbiban rejlik az állam etikai jelentősége, s ez adja meg az állami életnek végső értelmét. Annál fejlettebb [...] valamely állam, minél inkább kultúrállam. [...] Csak művelt polgárok tudják a demokratikus intézményeket és kiterjesztett jogokat a közösség érdekében hasznossá tenni, különben mindezek csak súlyos veszedelmek forrásai. Mindebből nyilvánvaló, hogy az állam valamennyi tevékenysége közül legfontosabb, centrális jelentőségű a kultúrpolitika.”

Napjainkban mások „a társadalmi-állami élet tapasztalataiból leszűrt cselekvési maximák”, valamint „a közösség érdekeit szolgáló célszerű gyakorlati szabályok”, s ebből következően a kultúrpolitika aktuális feladatai is, mint kilenc évtizeddel ezelőtt, de éppen az erős állam jogos eszméje kívánja meg a kultúrpolitika centrálissá tételét. Mit sem ér a jelenlegi, Orbán Viktor vezette politikai közösség által létrehozott centrális erőter a kultúrpolitika központi kérdéssé

tétele nélkül. Kultúrpolitika alatt azonban nem a mai, szűken vett ágazati politikát értem, hanem a klebelsbergi időszak kultuszépítő, valamennyi humán területre kiterjedő politikáját. Korunk politikai realitásaiból kiindulva akár ideálisnak is tűnhetnek a klebelsbergi időszak körülményei és eredményei, pedig ez nyilván nincs így. Klebelsberg és Kornis is megtapasztalta, hogy ugyan „erkölcs nélkül a vagyonosodás luxussá és társadalmi igazságtalansággá ferdül”, de vagyonosodás, kellő anyagi források híján éppen a kultúrpolitika igényeit fogják luxusnak beállítani. Hiába nevezi Max Weber *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme* című korszakos munkájában naiv történelmi materializmusnak azt az elgondolást, amely szerint a gazdasági helyzet változása képes új eszméket kikényszeríteni, mégis azt tapasztaljuk, hogy a gyakorlati politikában a források szűkössége vagy bősége jelentős mértékben képes alakítani a politikai érvrendszert. Vagyis az anyagi helyzet és „az események vaskényszere” befolyásolja a kormányzás eszközválasztását, s mint Kornistól tudjuk, minden „sikeres eszköz egyszersmind politikai igazságszámba megy”.

Ezzel együtt azok az országépítők, akiknek döntései és gyakorlati cselekedetei mögött nagy álmok, víziók és tervek kontúrjai látszanak a horizonton, nyilván nehezen fogadják, ha mindehhez nincs elegendő forrásuk. Kornis egykori minisztere előtt tisztelegve tartotta meg emlékbeszédét a Magyar Pedagógiai Társaság 1932. október 15-i ülésén, kiemelve, hogy „Klebelsberg hite az volt, hogy a kultúra felsőbbségével tudja a magyarság politikai fölényét is elérni és reintegrációját kivívni vagy legalább is a nemzetközi közvéleményben előkészíteni. Ezért nem riadt vissza attól, hogy a nemzetet a legnagyobb anyagi áldozatokra bírja. Tragikuma, hogy a trianoni magyarságnak gazdasági feltételei, különösen a gazdasági világválság óta, nem voltak összhangban terveivel és alkotásainak méreteivel. Világszerte a gazdasági kérdés vált mindenfajta politika tengelyévé, a kultúrpolitikáé is – csakhogy negatív előjellel. A kenyér sűrgető gazdaságpolitikája mellett a kultúrpolitika valamennyi országban a húszas évek nagy lendülete után az utóbbi három esztendőben arra az útra jutott, hogy a nemzetek életében újra csak másodlagos, inkább dekoratív szerepre szorítkozzék: az általános elszegényedés ma hamar rásüti a kultúrintézményekre a fényűzés bélyegét. Nagy kultúrpolitikusunknak meg kellett érnie, hogy az általános gazdasági zsugorodás közepett mind több művelődési intézményét, amelyet annyi szeretettel és munkával teremtett meg, a nyomorúság pillanatnyi hangulata fölösleges, hozzánk nem mért szellemi luxusnak minősítette s alkotójukat felelősségre vonta, sokszor olyasmért is, amit korábban, jobb anyagi viszonyok között, mindenki a nemzet természetes európai kultúrszükségletének érzett.”

Klebelsberg is jól tudta, amire Kornis figyelmeztet: a politika nem a boldogság termőföldje. Szerinte a politika „napról-napra a legélesebben érezteti és láttatja az emberi

természet gonosz, intrikus, kapzsi, irigy, féltékeny, rágalmozó, önző vonásait, amelyekkel örökösen harcban kell állani s miattuk folyton szenvedni. Az emberi boldogságnak azonban egészen másutt van a kútfeje, mint a puszta gyönyörben: viszonylag az ember akkor boldog, ha a maga lelki alkatának megfelelő életet él s munkát fejt ki, vagyis ha összhang van képességeinek belső iránya, másrészt külső életformája között: ha bensőleg érzett hivatását, képességeit kifejtheti és kiélheti.” Ez napjaink – a nemzet újraegyesítésén dolgozó, a kettős állampolgárság intézményének bevezetésével Trianon sebeit gyógyítani akaró – konzervatív politikusainak is erőt adhat az időnként féktelennek tűnő támadások közepette.

Kornis filozófusként, tudósként jelentős életművet hagyott maga után. Filozófiai írásai erősen magukon viselik a nemzeti közösséghez való tartozás nyomait, pedig Kornis éppen arról ír *Tudomány és nemzet* című, 1941-ben megjelent könyvében, hogy „úgy látszik, mintha a tudománynak lenne legkevésbé nemzeti jellege, mert célja az igazság, amely minden ember számára általános érvényűségénél fogva egyformán hozzáférhető. Az igazság megismerésének eszköze pedig az ész egyforma logikai evidenciája, amely nem ismer nemzeti jelleget. A kultúrának azok a formái, amelyeket az erkölcs, a jog, a művészet és az irodalom képvisel, inkább magukon viselik a nemzeti sajátosság bélyegét, mint a tudomány.” Az irodalom, a művészetek szerinte a lelki élet homályos, „egyéni valónkkal mélyebben összefüggő, irracionális, *érzelmi* talajából fakadnak”. Ugyanakkor Kornis mégis képes kimutatni a tudományos gondolkodásban is a tipikus nemzeti vonásokat, amelyek természetesen „nem a gondolattartalmak igazságára vonatkoznak, hanem csak a tartalmakat gondoló lelki aktusokra s a problémalátás pszichológiai módjaira”. S valóban: egy-egy, a fejét a tömegeből kiemelő géniust „követve alakul a nemzetnek igazság- és értékélménye”.

Mindezek a gondolatok könyvek sorában öltöttek testet, hiszen Kornisnak a könyvek voltak a bizalmas barátai. A könyvek, amelyek „jókedvre derítenek; szomorúságunkban vigasztalnak; ha bajba kerülünk, tanácsukkal kisegítenek; védőpajzsok az élet nyilainak felfogására, nem engedik, hogy üres és szomorú magányosságban éljünk” – írja *A könyv dicséreti* című esszéjében. Könyvet olvasni jó, s ha van mit megosztanunk másokkal, akkor az írás, a gondolatok könyvbe foglalása is lélekemelő vállalkozás.

Az oktatási rendszer átalakításakor Kornisnak teljesen világos képe volt a korszerű tudásról, a „realisztikus tanulmányok” erősítésének szükségességéről, de írásaiban ezzel együtt is különös hangsúlyt helyezett az irodalmi műveltség szerepének hangoztatására. Az *irodalmi műveltség értéke* című írásában a humanisztikus műveltség nemzeti jegyeiről is értekezik, kiemelve, hogy „minden nemzet fiát nemzetének irodalmában való jártassága avatja ősei szellemi hagyatékának tudatos örökösévé. [...] *A magyar nemzeti irodalom* [...]

vezet be a saját szerű magyar szellemi világba, mint a magyar nemzedékek titokzatos lelki közösségébe.” Az irodalom, nagy íróink történelmi regényei, balladái, a magyar költészet kiemelkedő versei értetik meg igazán, hogy a nemzet érték-közösség. Kornis szerint „nemcsak annak a tudata teszi a nemzetet nemzetté, hogy szellemi fejlődésének hagyományai közösek, nemcsak az, ami a nemzet *volt*, hanem annak a feladatnak a tudata is, amivé lenni *akar*, azoknak a külön szerű értékeknek rendszere is, amelyeknek mint eszményeknek megvalósítását további történelmi hivatásának érzi. A nemzeti közösség tehát elsősorban nem faji, hanem velejében érték-közösség: nem biológiai, hanem szellemi princípium.”

*

„Minden idő kitermeli magából azokat az embereket, akikre szükség van. A mi kultúrpolitikánknak is ilyen szükséges embere Kornis Gyula, akinek a háború és a forradalmak után el kellett jönnie” – írta róla kritikusa, Nagy József 1928-ban. Nagy azt emeli ki, ami az eddig leírtakból is kirajzolódott, vagyis hogy „Kornist, mint filozófust, az életközelség jellemzi. Nincs egyetlen könyve sem, amely a konkrét valóságtól távol eső ködös idea problematikáját bogozgatná. Mindig valami nagy konkrétum területén tekint szét és ennek az összefüggéseit, benső értelmét keresi.”

Nagy József szerint Kornis mentalitása azé a művelt középosztályé, amelyről maga az államtitkár is írt *Kultúra és politika* című könyvében, s amelyet erkölcsi-szellemi közösségnek tekint. Kornis *Mi a középosztály?* című tanulmányában Arisztotelész *Politikáját* citálja, kiemelve, hogy „a vagyoni állapotban is valamennyi közt legtöbbet ér a közepes. Az ilyen ember hallgat legkönnyebben a józan észre. [...] Az állami közösség is akkor a legjobb, ha a középosztályra támaszkodik, s azok az államok rendezkednek be jól, amelyekben nagy számban van a középosztály.” Kornis szerint „a nemzeti gondolatnak és érzésnek is mindenütt és mindenkor a középosztály a leghőbb megőrzője és fejlesztője. [...] A középosztály valamennyi rétege gazdaságilag kölcsönösen egymásra szorul. [...] A gazdasági érdek kisebb-nagyobb közössége mellett az, ami a középosztályt egy viszonylag egynemű egységbe fűzi, az erkölcsi-szellemi közösség: a *nemzet történelmi öntudata*, s az ebből fakadó *társadalom- és világfelfogás*.” Ezért emeli ki Nagy József Kornis nyomán, hogy amennyiben a nemzeti élet gerincének tekinthető középosztály megrokkant, „vele a nemzeti élet válik ingadozóvá, sőt összeroskadttá. Egyetlen más társadalmi osztálynak sincs meg az »a történelmi hivatásérzése, nemzeti missziótudata, mely csak több nemzedék közös munkája alapján, mint erkölcsi, szellemi hagyománytőke sűrűsödik össze.«”

*

Mi indokolja a Ciszterci Szent István Gimnázium előtti Klebelsberg-szobrot megformázó Pető Hunor újabb alkotásának felállítását Székesfehérváron? Bár nem túlzás, mégis túl könnyű lenne azt mondani, hogy az eddig leírtak alapján Kornis Gyulának bárhol állhatna szobra e hazában. Fontos, de mégsem perdöntő momentum, hogy a piarista rendből kilépve a székesfehérvári egyházmegye papja lett. S ugyan az már igazán lényeges történeti tény, hogy 1938. augusztus 18-án az Országgyűlés Felsőháza és a Képviselőház Kornis elnökletével együttes ünnepi ülést tartott a nemzet történelmi fővárosában, az egykori koronázó városban, de talán még ez sem elegendő indok. Pedig ezen az ülésen alkották meg a keresztény magyar államot megalapító Szent István király emlékét megőrizni hivatott törvényt. Az 1938. évi XXXIII. törvénycikk Szent István király dicső emlékének megörökítéséről többek között rögzítette azt, hogy „Kilencszáz esztendeje, hogy az Úr magához szólította Magyarország első királyát, Szent Istvánt. A magyar nemzet az elmúlt évszázadok alatt – a viszontagságok és a megpróbáltatások legsúlyosabb idejében is – változatlan, hálás kegyelettel őrizte meg a dicső uralkodó el nem múló emlékezetét. Halálának kilencszázadik évfordulóján a magyar törvényhozás az isteni Gondviselés iránt érzett bensőséges hálával kíván hódolni a magyar királyságot megalapozó s a magyarságot az európai küldetés útjára elvezető nagy magyar fejedelem és apostol halhatatlan szellemének. [...]

Az országgyűlés, hogy a nemzet hálájának és hódolatának ünnepélyes kifejezést adjon, két házát külön törvényrendelettel Székesfehérvár szabad királyi városba a mai napra összehívta és ott, a nagy király alkotásait továbbépítő dicsőséges Árpádház királyi törvényt napjainak és országgyűléseinek történelmi színhelyén az ország Kormányzójának személyes jelenlétében megtartott ünnepi együttes ülésén a következőképpen rendelkezett:

1. § Az országgyűlés Szent István király dicső emlékét a magyar nemzet örök hálájának és mélységes hódolatának bizonyosságául törvénybe iktatja.

2. § Az országgyűlés augusztus hó 20. napját Szent István király emlékezetére nemzeti ünnepnek nyilvánítja...”

A fehérvári együttes ülésen elnöklő Kornis Gyula zárszavában elmondta, hogy „a most hozott és kihirdetett törvény annak az igaz hálának és hódolatnak kifejezése, amelyet nemzetünk kilenc századon keresztül mély bensőséggel érzett a keresztény magyar állam megalapítója és történelmi útjának kijelölője iránt. Ez az új törvény csak kegyeletes folytatása és megerősítése a XI. és XIII. század idevágó magyar törvényei szellemének: Szent László

dekrétumai I. könyvének és II. Endre aranybullája első cikkének, amelyek elrendelik az első, de mindmáig legnagyobb magyar királynak évenként való nemzeti ünneplését.

Már ősünk érezték, hogy az ilyen ünnep nemcsak a köteles történeti hálát és kegyeletet fejezi ki, hanem az egész nemzeti közösség egységének összetartó érzését és jövőendő hivatásába vetett hitét is különös erővel fokozza. Ezt kiváltképpen ma érezzük megdöbbentő élményszerűséggel, amikor a régi Nagy-Magyarország képét, Szent István alkotását, a lelkekben ébren tartja, főképp ennek történelmi jelképével, a szent koronával. Szent István politikájának követése a magyarság fennmaradásának és továbbfejlődésének legfőbb biztosítéka. Legyen a szent királynak soha el nem porladó keze mindenkoron nemzetének legbiztosabb útmutatója és vezetője!”

A valódi ok mégis az, hogy ha nincs Kornis Gyula, akkor az egykori székesfehérvári ciszter diák, akinek ércszobra az iskola lépcsőjén fogadja a jelenkori gimnazistákat és tanáraikat, sosem lett volna képes a Trianon utáni megrázkódtatásból felrázni az országot, erőt és hitet adva az egész nemzeti közösségnek. Kornis az a konzervatív újjító, „aki tisztában van azzal, hogy ami elmúlt, az többé a régi formában vissza nem térhet, s tudatában van a modern élet demokratikus követelményeinek – írja Nagy József. – A középosztály nemzeti demokráciáját akarja a proletárizmus internacionális demokráciájával szemben.”

S ha nincs Kornis, akkor a kiváló történész, Hóman Bálint sem vihette volna tovább politikusként a klebelsbergi örökséget, és a második kultúrpolitikus-szobornak helyet adó Bartók Béla tér sem úgy nézne ki napjainkban, amilyennek azt Kornis bronzba öntött alakja mellett a megyei könyvtárba betérők láthatják.

Székesfehérvár tehát nem csupán a nemzet történelmi fővárosa, nem csupán középkori koronázó város és királyi temetkezési hely, hanem a nemzeti identitást megerősíteni szándékozó konzervatív politika útkeresésének, –a Szent István kultuszon túlmutatóan is – a két világháború közötti Magyarország progresszív kultúrpolitikájának szimbolikus városa. Az a város, ahol egyszerre érezhette otthon magát e politika három meghatározó, a mai konzervatívoknak is szellemi háttérrel nyújtó alakja: Klebelsberg, Hóman és Kornis.